

Aile İçi Şiddetin Ergenlerin Şiddet Eğilimlerine Etkisi: Antalya Liseleri Örneği

The Effects of Domestic Violence on Adolescents's Violence Tendencies: The Case of Antalya High Schools

Yusuf GENÇ*

Hasan Hüseyin TAYLAN**

Yusuf ADIGÜZEL***

İhsan KUTLU****

Öz. Aile içindeki şiddet ortamlarında yetişen çocuklar, şiddeti bir problem çözme mekanizması olarak öğrenmekte ve aile dışındaki yaşantılarında sorunlarını şiddet davranışıyla çözmeye çalışmakta olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada aile içinde şiddet ikliminde yetişen ergenlerin, şiddet davranışlarındaki etkisi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda Antalya il merkezdeki liseleri temsilen seçilen 2.383 lise öğrencisine alan taraması uygulanmıştır. Makalede öğrencilerin aile içi şiddete maruz kalmaları ile sosyal çevrelerine sözel ve fiziksel şiddet uygulamaları arasındaki ilişkiler ortaya konulmuştur. Araştırma neticesinde elde edilen bulgulara göre; lise öğrencilerinden anne ve babalarının fiziksel şiddetine maruz kalanlar, şiddet görmeyenlere göre başkalarına daha fazla fiziksel ve sözel şiddet uygulamakta; hayvanlara daha fazla şiddet uygulamakta; daha fazla kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygusu hissetmekte ve kendine daha fazla zarar vermektedirler. Aynı şekilde ebeveynler arasında şiddete tanıklık eden gençler, tanıklık etmeyenlere göre daha fazla sözel ve fiziksel şiddet eğilimi göstermekte; kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygusunu daha fazla hissetmekte, kendilerine daha fazla zarar vermekte ve hayvanlara daha fazla şiddet uygulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencileri, şiddet kültürü, şiddet iklimi, aile içi şiddet.

Abstract. Children raised in violent family environments begin to adopt violence as a problem solving mechanism and resort to violence to in their attempts to solve their problems in non-family life. The present study focuses on the effects of violence on the behaviour of adolescents who are raised in violent domestic environments. To this end, a comprehensive survey was applied to 2.383 high school students who were selected as representatives of high schools in central Antalya province. The correlations between the students' exposure to domestic violence and their use of verbal and physical violence in their social environment have been revealed in the essay. According to the findings of the research; compared to those not exposed to domestic violence, high school students subjected to physical violence by their parents are more likely to perpetrate physical and verbal violence against others; more likely to treat animals with violence; they feel more aggression and anger, and cause more harm to themselves. Likewise, young people who witness interparental violence display more tendencies of verbal and physical violence than those who do not; feel more aggression and anger, give more harm to themselves, and perpetrate more violence against animals.

Keywords: High school students, culture of violence, climate of violence, domestic violence.

Toplumsal Mesaj. Bu makalede aile içi şiddetin ergenlerin şiddet eğilimlerindeki etkisi incelenmiştir. Aile içinde şiddet ikliminde yetişen çocukların daha fazla şiddet eğilimi sergiledikleri bulunmuştur. Ergenlerin şiddeti bir yöntem olarak uygulamaları veya şiddete maruz kalmalarının önlenmesi, ileride anne-baba olacak bu kişilerin, şiddeti bir çözüm olarak benimsemelerinin önüne geçilmesinde etkili olacaktır.

Public Interest Statement. The present study focuses on the effects of violence on the behaviour of adolescents who are raised in violent domestic environments. Those in the environment of domestic violence, children growing up in a culture of violence, are becoming victims of some swirl of violence exhibiting further violent tendencies. It is of grave importance that family members should have violence awareness and take responsibility for controlling violence.

* Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ygenç@sakarya.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, htaylan@sakarya.edu.tr

*** Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, yusuf.adiguzel@istanbul.edu.tr

**** Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ikutlu@sakarya.edu.tr

1. GİRİŞ

Bu çalışma şiddetin, şiddet gören veya şiddete tanıklık eden bireyler tarafından daha kolay uygulandığını ve şiddeti doğuran değişkenleri en küçük toplumsal yapı olan aile perspektifinden olgusal olarak ortaya koymaya odaklanmaktadır. Özellikle lise öğrencileri arasındaki şiddet kültürü olarak nitelendirilebilecek birtakım olguların, kendi şiddet içerikli davranış ve duyguları arasındaki ilişkileri üzerinde durulmaktadır.

Sosyalizasyon temelde aile ile başlayan bir süreçtir. Çocukların ailelerinden gördükleri ve dolayısıyla onlardan aldıkları kültür, zamanla kendi davranışlarına yerleşir. Kızmaz (2006a: 53) çocuğun aile içerisindeki sosyalleşme sürecinde etkili olan sorunları; ailenin yoksul olması, eğitim düzeyinin düşüklüğü, ilgili olma düzeyinin düşüklüğü, ebeveynler arasındaki çatışma, aile içi şiddet, boşanma gibi nedenlere bağlamaktadır. Kişilerin kendi eylemlerinin temelinde, ailelerinden sosyalleşme süreci boyunca edinmiş oldukları tutum ve davranış biçimleri etkilidir. Şunu belirtmek gerekir ki toplumsal olguların nedenleri çok boyutlu olarak açıklanmalıdır. Tek nedenli toplumsal olgu açıklamaları nispeten zayıf açıklamalardır.

Bu konuda yapılan araştırmalar şiddeti besleyen ana faktörleri; aile ve çevre, eğitim seviyesi ve medya olmak üzere üç temel noktada toplamaktadır (Ayan, 2006). Aile içi şiddete tanık olan çocuklarda meydana gelen psiko-sosyal sonuçların ele alındığı araştırmalarda, aile içi şiddete tanık olanların tanık olmayanlardan daha fazla olumsuz davranışlar sergiledikleri gözlemlenmiştir (Haskan ve Yıldırım, 2012). Davranışların şiddet içerip içermediği ve sorunların nasıl çözüleceği toplumların kültürleriyle beslenmektedir. Özellikle çocukların bu konudaki eğilimleri aile içindeki davranış kalıplarının şekliyle oluşmaktadır. Sorunların çözümünde ailenin tercihi şiddetten yana ise, çocuklar da sosyal ortamlarında bunu tercih etmektedir.

Bu sınırlı çalışmada şiddetin sadece sözel ve fiziksel yönüne dikkat çekilmiştir. Diğer şiddet çeşitleri kapsam dışında tutulmuştur. Gençler okul döneminde daha çok bu şiddet çeşitlerine maruz kalmakta ve bu şiddet çeşitleri daha yaygın yaşanmaktadır. Bunun dışında sosyal, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet türleri de toplumun diğer katmanları tarafından işlenebilmektedir.

Günümüzde şiddetin şiddeti doğurduğuna ilişkin genel bir kanı vardır. Şiddet öğrenilmiş bir davranış biçimidir. Çocuklar, başta anne babalarından olmak üzere, şiddet görmüşlerse veya bir biçimde şiddete şahit olmuşlarsa kendi hayatlarında da şiddet içeren davranışlara veya şiddet kapsamında değerlendirilebilecek duygulara daha yatkın olma ihtimalini barındırmaktadır.

Bu çalışmada şiddet kültürü olarak nitelendirilecek temelde üç farklı durum araştırmaya konu edilmiştir. Bunlar; kişilerin annelerinden fiziksel şiddet görme sıklığı, babalarından fiziksel şiddet görme sıklığı ve ebeveyn şiddetine tanıklık etmiş olmalarıdır. Bununla birlikte gençlerin başkalarına sözel ve fiziksel şiddet uygulaması, hayvanlara zarar vermesi, kendine zarar vermesi ve kızgınlık-öfke-saldırganlık duygularına kapılması şeklinde şiddetle ilgili davranış ve duyguları araştırılmıştır.

1.1 Şiddet ve Ergenler

Şiddet; başkasına kötülük yapmak ve acı çektirmek maksadıyla zarar vermek, fizikî ve/veya psikolojik olarak eziyet etmektir. Bir birey veya grup tarafından diğer bireylere karşı fizikî güç kullanımı veya kullanma tehdididir. Kuvvet tutkusu, nefsanî duygular, ilkel dürtüler gibi sebeplerle kişilerin, başkaları üzerinde uyguladıkları kaba kuvvettir (Genç ve Seyyar, 2010). Dünya sağlık örgütü şiddeti; "bireyin kendisine, başkasına, belirli bir topluluk veya gruba yönelik yaralama, ölüm, fiziksel zarar, bazı gelişim bozuklukları veya yoksunluk ile sonuçlanabilen, tehdit ya da fiziksel zor kullanmaktır" şeklinde tanımlamaktadır (Krug vd. 2002: 5). Şiddet kavramı sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma olarak tanımlanır. Şiddet olayları ise; insanları sindirmek, korkutmak için yaratılan olay ya da girişimler olarak tanımlanmaktadır (Ünsal, 1996: 29).

Şiddet olgusunu ortaya çıkaran ve şiddet içeren davranışlara kaynaklık eden faktörler; bireysel, ailevi, toplumsal ve okula ilişkin faktörler olarak sayılabilir. Aileye ilişkin faktörler; ebeveyn denetim/gözetiminin yetersizliği, çocukların sosyalleşmelerinde ebeveyn katılımının yetersizliği, ebeveyn disiplininin yetersizliği, aile bireyleri arasında kriminal davranışın varlığı, ebeveynlerin

çocuklarına kötü muamelede bulunmaları veya onları ihmal etmeleri ve ebeveynler arasındaki ilişkilerinin zayıflığı, ebeveynlerin boşanmaları ve ayrılmaları (Buka ve Earls, 1993) olarak sayılabilir.

Bir takım toplumsal faktörler okuldaki şiddet içeren davranışları etkileyerek, öğrencilerin okullarda şiddet uygulama isteklerini artırmaktadır. Bu faktörler; "silahların varlığı veya silahlara kolay bir biçimde sahip olunabilme, uyuşturucuyu elde edebilme ve kullanma, şiddetin yaygınlığı, suçlu arkadaş grubunun varlığı/çete oluşumları, kitle iletişim araçlarının etkisi, şiddet davranışının sıradan ve normal olarak görülmesini sağlayan kültürel yapının varlığı" (MEB, 2008: 9) şeklinde sıralanabilir. Şiddet ve şiddeti öğrenme alanlarının yaygınlığı şiddet uygulamayı da kolaylaştırmaktadır.

Alex Molnar ve Barbara Lindquist'in 1995 yılında ABD'de yaptıkları çalışmaya göre şiddetin nedenleri, sefalet, aile ortamından kopukluk, çocuklara yapılan tacizler, şiddet içeren kültür, materyalist kültür ve baskıdır (Akt. MEB, 2008: 7). Çocuklar öncelikle aile içinde sosyalleşmektedir. Bu sosyalleşme aşamasında çocuklar kendilerini bağımlı hissettikleri ailelerinde ve güvendikleri ebeveynlerinde gördükleri davranışları doğru olarak kabul edip buna göre davranışlarını şekillendirmektedirler. Böylece aile içindeki şiddet davranışları çocuklar tarafından benimsenmekte, şiddet adeta aile içinde kendini yeniden üretmektedir. Özellikle aile içinde görülen şiddet, şiddet içeren bilgisayar oyunları ve filmler çocukların bu alana ilgisi artırmaktadır.

Ergenler arasında şiddet içeren olayların artması bu konuda yapılan çalışmaları artırmış ve sosyal bilimcileri bu alanda daha fazla saha çalışması yapmaya yönlendirmiştir. Bu çalışmaların ortaya koyduğu sonuçlar, özellikle aile içi şiddet ve çocuk şiddetinin önlenmesi için bir dizi politika geliştirilmesine ve uygulamaya konulmasına neden olmuştur. Türkiye'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığının bu alandaki proje ve uygulamaları sorunun tespitinde ve çözümüne yönelik politikalar belirlenmesinde oldukça etkili olmaktadır.

1.2 Aile İçi Şiddetin Çocuk ve Ergenlere Yansması

Şiddetin ailede başladığı dikkate alındığında şiddet çeşitlerinin çoğunun çocuklara uygulanabildiğinden bahsedilebilir. Aile içi şiddet; eşler arası, anne-baba arası veya ebeveyn-çocuklar arası (anne ve/veya babanın çocuklarına karşı veya çocukların ebeveynine karşı şiddet) meydana gelen fizikî, sözel veya psikolojik anlamda güç ve kuvvet kullanımının bütünüdür (Genç ve Seyyar, 2010: 22).

Fiziksel (bedensel) şiddet, bir insana tekme tokat atmak, dövmek, el-kol bükme, yumruklamak, iterek yere düşürdükten sonra tekmelemek, yere ya da duvara fırlatmak, bedenlerine sigara söndürmek, saç çekmek, ısırma ve tükürmek, kişinin kafasını duvara çarpmak gibi çok farklı biçimlerde kendini gösterebilmektedir. Fiziksel şiddetin etkisi, yaptırımı ve geri dönüşümü çok daha hızlı olduğu için, şiddet uygulayarak erken sonuç almak isteyenler genellikle fiziksel şiddeti seçmektedir. Aile içinde de en sık başvurulan şiddet çeşidi fiziksel şiddet olmaktadır. Fiziksel şiddetin yaşandığı ailelerde yetişen çocuklar, şiddete ister maruz kalmamakla birlikte, sadece şahit olsalar dahi, bu şiddet ortamının 'kurbanı' olarak görülebilir. Edleson, aile içindeki şiddete görsel ya da işitsel olarak tanık olan çocukları "sessiz", "unutulmuş" ya da "görünmez" kurbanlar olarak nitelendirmektedir (1999).

Şiddet davranışı ve aile ile ilişkisi hakkında çok sayıda değişkenden söz edilebilir. Ebeveyn denetimin/gözetiminin yetersizliği, çocukların sosyalleşmelerinde ebeveyn katılımının yetersizliği; ebeveyn disiplininin yetersizliği, aile bireyleri arasında kriminal davranışın varlığı, ebeveynlerin çocuklarına kötü muamelede bulunmaları veya onları ihmal etmeleri, eşler arasındaki evlilik ilişkilerinin zayıflığı, ebeveynlerin boşanmaları ve ayrılmaları gibi değişkenler şiddet davranışı ve aile ilişkisinde öne çıkan temel sorun alanları olarak nitelendirilebilir (Buka ve Earls, 1993).

Genç ve Seyyar (2010: 23), aile içi şiddeti artıran bireysel, ailevi, sosyal ve ekonomik birçok faktörden bahsetmektedirler. Bu faktörler, ebeveynlerden veya çocuklardan en az birisinin aşırı biçimde alkol ve/veya uyuşturucu kullanması, eşler arasında geçimsizlik, eşlerin birbirlerini aldatması ve aile birliğini sarsmaları, ailenin sürekli ve yeterli gelire sahip olmaması, ailenin sosyal destekten

yoksun olması, kamusal sosyal yardım ve sosyal pedagojik hizmetlerinden hiç ya da yeterince yararlanamaması, elverişsiz barınma mekânları, çevrenin mimarî ve sosyal açıdan şiddete yönlendirici nitelikte olması, şiddetin toplumda ve özellikle yakın sosyal çevrede benimsenmesi ve yeterince yadırganmaması, annenin hamilelik döneminde stres altında olması ve psikolojik sorunlarını çözememiş olması şeklinde özetlenebilir.

Ebeveynlerin şiddet eğilimleri ve olayları çözme yöntemleri çocuklar için önemli bir rehber ve rol model olarak algılanmaktadır. Gençler çevresindeki modellerin kendi saldırganlık dürtülerini nasıl dizginlediğini gözleyerek ve onlara öykünerek kendi davranış biçimlerini geliştirmektedirler (Sever, 2002). Yapılan araştırmalar, aile içi etkileşimin ve iletişimin bozulmasının özellikle erkek çocuklarında şiddet riskini arttırdığını göstermiştir. Evlilikle veya aile içinde anlaşmazlık ve çatışma ve suç işleyen ebeveyn, akraba, akran ve kardeşlerin olması gençleri şiddete yönlendirebilmektedir. Çocuk istismarı ve ihmali önemli risk faktörleri arasında sayılmakta, ailenin çocuklardan beklentilerinin net olmaması, yetersiz gözetim ve yönlendirme, uygunsuz, tutarsız aile disiplini de gençleri şiddet davranışlarına ve suça iten etkenler arasındadır (Ögel vd., 2005: 11).

Şiddet öğrenilen bir davranıştır ve 'erken yaşlarda öğrenilen şiddeti önlemeye yönelik çabaların yine erken yaşlarda yoğunlaştırılması' gerekmektedir (Kızmaz, 2006a: 62). Erken yaşta öğrenilen olumsuz davranış, tutum ve duyguların birey üzerinde kalıcı iz bırakma riski, ileri yaşlara oranla daha yüksek olmaktadır. Bu nedenle şiddet davranışının erken yaşlarda veya çocukluk döneminde ortaya çıkan ve sonraki dönemlerde devam eden ve giderek kronikleşme eğilimi gösteren bir fenomen olduğu anlaşılmaktadır.

1.3 Okullarda Şiddetin Çocuk ve Ergenlere Yansımaları

Okulda şiddet, okul ortamı üzerinde olumsuz sonuçlar üreten, öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar veren, onların gelişimlerini engelleyen saldırgan ve suç benzeri davranışlar (Furlong ve Morrison, 2002: 25) olarak tanımlanabilir. Okullarda şiddet ve şiddeti tetikleyen etmenler oldukça fazladır. Okullarda şiddeti tetikleyen faktörler; kişilik bozukluğu, dürtüsellik ve hiperaktivite, psikiyatrik rahatsızlıklar, saldırganlık ve madde kullanımı, aile içi şiddet, çocuk istismarları, ailenin madde kullanımı, etkili olmayan çocuk yetiştirme tarzları, ailesel faktörler, akademik başarısızlık, okul çete grupları, cinsiyet grubuna yönelik ön yargılar, akran reddi, medyada ki şiddet görüntüleri, silaha kolay ulaşma gibi birçok kategoriyi içine almaktadır (Balkıs, Duru ve Buluş, 2005).

Lise öğrencileri fiziksel şiddetin çok farklı boyutları ile karşılaşabilmektedir. Özcebe, Üner ve Çetik'in 2004 yılında Ankara'daki 400 lise öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırma lise öğrencilerinin uyguladıkları ve/veya maruz kaldıkları şiddetin boyutlarını ortaya koymuştur. Araştırmaya göre öğrencilerin %19,8'i çakı, bıçak, kurusıkı tabanca veya tabanca taşıdığı, %8,8'nin şiddet uyguladığı, %16,1'nin şiddete maruz kaldığı, %20,6'sının ise hem şiddete maruz kaldığını hem de şiddet uyguladığı belirlenmiştir (Terzi, 2007: 75).

Tezcan (1996: 106-107) okullarda meydana gelen şiddet olaylarının sebeplerini belirlemek amacıyla yaptığı alan araştırmasında, şiddeti doğuran nedenleri ortaya koymuştur. Buna göre okullardaki şiddetin temel nedenleri; kız arkadaş sorunu, katı öğretmen davranışları, medyanın etkisi, yoksulluk, boş zaman değerlendirme olanaklarının yetersizliği, polis muhbirliği, nedensiz şiddet olayları ve disipline yönelik olaylardan kaynaklanmaktadır. Lise öğrencileri arasında yapılan bir diğer araştırmada ise, kız ve erkek öğrencilerin okulda ve aile içinde fiziksel şiddet yaşadıklarını; kızların aile içi şiddete, erkeklerin ise okul içi şiddete daha fazla hedef olduklarını belirlenmiştir (Yavuz ve ark. 2003). Okuldaki şiddetin uygulayan ve uygulanan kişilere göre farklı boyutları olabilmektedir. Şiddet sadece öğrencilerin birbirlerine uyguladıkları boyutu ile sınırlı kalmamakta, öğrenci-öğretmen, öğrenci- yönetici arasında yaşanan sözlü ve fiziksel şiddet biçiminde de tezahür edebilmektedir. Tural'a göre çocuklar ve gençlerin, toplumsal, ekonomik ve kültürel yapı ile ilişkisini kuran eğitim sistemi ve okullar söz konusu olduğunda, okula taşınan şiddet, okulda üretilen şiddet, şiddet uygulayan gruplar, şiddetin uygulandığı gruplar, şiddete karşı direnme ve önleme mekanizmaları gibi bir dizi olgu üzerinde yeniden düşünmek gerekmektedir (2006: 239).

Gelişmiş toplumlarda sorunların çözümünde meşru metotlar kullanılır ve bireyler zarar görmeden sonuca ulaşılacak amaçlanır. Bu metotların öğretildiği en önemli yer eğitim kurumlarıdır. Öğrencilere sorunlarını konuşarak ve uzlaşarak çözme kültürünün verilmesi, eğitim kurumlarının da bu kültürün öğrenildiği, sorunların şiddet değil diyalog ile çözüldüğü yerler olması beklenirken, bunun henüz gerçekleşmemiş olduğu açıktır (Genç, 2016: 56). Eğitim sistemi ya da okul kültürünün ürettiği değer ve normları, iktidar ilişkilerinin beslediği davranış kalıplarını, eğitim olanaklarının sunumu açısından okullar arası, hatta okul içi ayrışmaların dinamiklerini incelemek, okuldaki "insanın sağlığına ve refahına etki" eden şiddetin yönelimini, düzeyini kavramak ve engellemek açısından önemli olacaktır.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırma Modeli

Bu araştırmada, şiddet kültürünün açıklanabilmesi amacıyla; Hayat Boyu Eğitim Vakfı'nın (HEGEM), 2014 yılında Antalya il merkezindeki lise öğrencilerini temsilen seçilen 2.383 öğrenciye anket uygulanmıştır. Yüz yüze görüşme yoluyla uygulanan soru formu aracılığıyla, Antalya'daki lise öğrencilerinin annelerinden ve babalarından fiziksel şiddet görme sıklığı ve onların şiddetine tanıklık etme sıklığı sorulmuştur. Bununla birlikte kendilerinin şiddet içeren davranış ve duygularının sıklığı da sorularak ikili ilişkiler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların öncelikle sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgiler paylaşılmış olup; cinsiyet ve gelir durumu değişkenleriyle şiddet arasındaki ilişki incelenmiştir. Son kısımda ise anne fiziksel şiddeti, baba fiziksel şiddeti ve ebeveyn şiddetine tanıklık ile şiddet arasındaki ilişkinin tespitine çalışılmıştır.

2.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Antalya il merkezindeki liselerde öğrenim gören öğrencilerdir. Araştırmanın örneklemini, Antalya il merkezindeki Sağlık/Meslek/Teknik Lisesi; İmam Hatip Lisesi; Genel/Anadolu Lisesi ve Fen/Sosyal/Öğretmen Lisesi okul türlerinden öğrenim gördüğü sınıfa ve okul türüne göre tabakalandırılarak seçilen 1450 kız öğrenci ve 933 erkek öğrenci olmak üzere toplam 2383 lise öğrencisidir.

2.3 Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Verilerin toplanmasında yapılandırılmış bir soru formu (anket) kullanılmış olup; elde edilen veriler SPSS aracılığıyla işlenmiş ve çözümlenmiştir. Elde edilen verilerin analiz ve yorumlanmasında betimleyici istatistikler ve ki-kare istatistik tekniği kullanılmıştır. Bu makalede araştırmanın tüm verileri kullanılmamıştır.

3. BULGULAR

3.1. Demografik Özellikler

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Değişken		%
Kardeş sayısı	Tek çocuk	7.7
	İki Kardeş	45.4
	Üç Kardeş	26.9
	Üçten Fazla	20.1
Aile durumu	Anne baba ayrı	8.1
	Anne ya da baba var	2.1
	Anne ya da baba yaşamıyor	3.1
	Anne baba bir arada	86.7

Aile gelir düzeyi	Çok iyi	3.2
	İyi	80.2
	Kötü	13.8
	Çok kötü	2.2
Anne babanın gelir getiren bir işte çalışma durumu	Her ikisi de çalışıyor	27.4
	Yalnızca babam çalışıyor	59.8
	Yalnızca annem çalışıyor	4.6
	Her ikisi de çalışmıyor	8.1

Lise öğrencilerinin %7.7'si ailenin tek çocuğu iken % 45.4'ü iki kardeş, % 26.9'u üç kardeş, % 20.1'i üçten fazla kardeşe sahiptir. Aile durumları açısından katılımcıların % 86.7'si anne-baba ile birlikte yaşayan düzenli aileye sahiptir. Gelir durumu yönünden ise öğrencilerin %80.2'sinin ailelerinin gelir durumunu *iyi*, %3.2'si *çok iyi* olarak görmekteyken; % 16'sı ise ailesinin gelir durumunu *kötü veya çok kötü* olarak görmektedir. Katılımcıların ailelerinde %60'a yakınında yalnızca baba bir işte çalışarak ailenin geçim yükünü tek başına taşımakta; %27.4'ünde anne-babanın ikisi de çalışmaktadır. Yalnızca anne çalışma oranı %4.6; ikisinin de çalışmama oranı %8.1'dir. Az bir bölümü işsiz iken sadece annenin çalıştığı babanın çalışmadığı aileler de vardır.

Tablo 2. Cinsiyet ile Şiddet Eğilimi İlişkisi

	Sözel şiddet uygulama		Fiziksel şiddet uygulama		Hayvanlara şiddet		Kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygusu		Kendine zarar verme	
	Uyguluyor %	Uygulamıyor%	Uyguluyor%	Uygulamıyor%	Uyguluyor%	Uygulamıyor%	Hissediyor%	Hissetmiyor%	Uyguluyor %	Uygulamıyor%
Kız	71.5	28.5	45.6	54.4	14.8	85.2	92.1	7.9	32.3	67.7
Erkek	75.1	24.9	66.4	33.6	29.1	70.9	85.9	14.1	25.0	75.0
	$X^2= 13.605$; df=3; P<.05		$X^2= 125.102$; df=3; P<.05		$X^2=74.730$; df=3; P<.05		$X^2=27.821$; df=3; P<.05		$X^2=22.561$; df=3; P<.05	

Gençlerin cinsiyeti ile başkalarına sözel şiddet uygulaması arasında, başkalarına fiziksel şiddet uygulaması arasında, hayvanlara şiddet uygulaması arasında, saldırganlık ve öfke duyguları arasında, kendine zarar verme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı ($p<.05$) bir fark saptanmıştır. Erkekler, kızlardan daha fazla *sözel şiddet* uygulamaktadır. Cinsiyetlerine göre öğrencilerin başkalarına sözel şiddet uygulama durumuna bakıldığında kız öğrencilerin %71.5'inin sözel şiddet uyguladığı görülmekteyken; erkeklerde bu oran %75.1'dir.

Cinsiyete göre *başkalarına fiziksel şiddet uygulama* durumuna bakıldığında, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla uygulamış olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerin yarıya yakını (%45.6) fiziksel şiddet uygulamışken, erkek öğrencilerde bu oran %66'nın üzerindedir.

Hayvanlara zarar verme davranışına cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında kız öğrencilerin daha düşük oranda bu tip davranışlar gösterdiği görülmektedir.

Cinsiyet değişkenine göre *kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygularını yaşama durumuna* bakıldığında kız öğrencilerin daha yüksek oranda bu duyguları yaşadığı, erkek öğrencilerden daha fazla öfke, saldırganlık ve kızgınlık duygusuna sahip oldukları görülmektedir.

Öğrencilere geçmişte *kendilerine zarar verme davranışları* (elini, kafanı bir yere vurma, saçını yolma, kendini jiletleme vb. bir şekilde) sorulmuş olup cinsiyet değişkenine göre fark anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Buna göre kız öğrencilerin daha yüksek bir oranla bu tip davranışlar sergilemiş olduğu belirlenmiştir. Bir önceki verilere göre kız öğrencilerin daha çok öfke duygusuna

sahip olduğu bulgusundan hareketle kendine zarar verme istatistiğinin erkeklerden yüksek olması ayrıca yorumlanması gereken önemli bir veridir.

Tablo 3. Gelir Düzeyi İle Gençlerin Şiddet Eğilimi İlişkisi

	Uyguluyor %	Uygulamıyor%	Uyguluyor%	Uygulamıyor%	Uyguluyor%	Uygulamıyor%	Hissediyor%	Hissetmiyor%	Uyguluyor %	Uygulamıyor%
Çok İyi	71.1	28.9	55.3	44.7	23.7	76.3	89.2	10.8	30.7	69.3
İyi	72.9	27.1	52.5	47.5	20.1	79.9	89.2	10.8	27.5	72.5
Kötü	73.1	26.9	59.8	40.2	21.3	78.7	92.7	7.3	38.0	62.0
Çok Kötü	69.8	30.2	61.1	38.9	22.6	77.4	86.8	13.2	44.4	55.6
	$X^2= 4.766$; df=9; P>.05		$X^2= 14.059$;df=9; P>.05		$X^2= 5.063$; df=9; P>.05		$X^2=48.793$; df=9; P>.05		$X^2=31.792$; df=9; P<.05	

Araştırmada gelir durumuna göre dörtlü bir kategorizasyon yapılmış olup (*çok iyi, iyi, kötü, çok kötü*), öğrencilerden ailelerinin gelirini öznel biçimde değerlendirilmesi istenmiştir. Öğrencilerin ailelerinin geliri ile başkalarına sözel şiddet uygulaması arasında, başkalarına fiziksel şiddet uygulaması arasında, hayvanlara şiddet uygulaması arasında, saldırganlık ve öfke duyguları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p>0.05$) tespit edilememiştir. Sadece aile geliri ile kendine zarar verme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0.05$) vardır. Gelir düzeyi kötüleştikçe gençlerin kendilerine yönelik zarar verici davranışı artmaktadır. Gelir durumu *çok kötü* olanların % 44.4'ü (en yüksek oranda) kendine zarar verici davranışlarda bulunmuşken, gelir durumu *çok iyi* olan katılımcıların sadece % 30.7'si (en düşük oranda) kendilerine zarar verici eylemler göstermişlerdir.

Tablo 4. Anne Şiddetine Maruz Kalma Sıklığı İle Gençlerin Şiddet Eğilimi İlişkisi

	Sözel şiddet uygulama		Fiziksel şiddet uygulama		Hayvanlara şiddet uygulama		Kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygusu		Kendine zarar verme	
	Uyguluyor %	Uygulamıyor%	Uyguluyor%	Uygulamıyor%	Uyguluyor%	Uygulamıyor%	Hissediyor%	Hissetmiyor%	Uyguluyor %	Uygulamıyor%
Haftada bir	84.7	15.3	69.6	30.4	39.4	60.6	92.9	7.1	43.6	56.4
Ayda bir	86.1	13.9	65.3	34.7	26.9	73.1	95.9	4.1	39.0	61.0
Yılda bir	83.7	16.3	66.0	34.0	21.1	78.9	95.1	4.9	34.4	65.6
Hiç	64.4	35.6	44.5	55.5	16.4	83.6	85.7	14.3	23.6	76.4
	$X^2=201.116$; df=9; P<.05		$X^2=149.803$; df=9; P<.05		$X^2=86.007$; df=9; P<.05		$X^2=129.398$; df=9; P<.05		$X^2=104.492$; df=9; P<.05	

Annelerin fiziksel şiddetine maruz kalma, öğrencilerin şiddet ile ilişkilerinde temel bir belirleyici olarak tespit edilmiş ve tüm değişkenler ile anlamlı bir ilişkisi ($p<0.05$) olduğu ortaya koyulmuştur. Annelerin fiziksel şiddetine maruz kalan liseli öğrenciler, başkalarına daha fazla sözel ve fiziksel şiddet uygulamakta, hayvanlara daha fazla şiddet uygulamakta, daha fazla saldırganlık ve öfke duyguları beslemekte ve kendilerine daha fazla zarar vermektedirler.

Annenin fiziksel şiddetine maruz kalan lise öğrencileri (%84.7, *çok fazla kalan*), şiddetine maruz kalmayanlara (%64.4) göre başkalarına daha fazla sözel şiddet uygulamaktadır. Başkalarına fiziksel şiddet uygulama durumlarına bakıldığında ise, annenin fiziksel şiddetine maruz kalanlar (%69.6,

çok fazla kalan), şiddetine maruz kalmayanlara (%44,5) göre başkalarına daha fazla fiziksel şiddet uyguladıkları görülmektedir.

Türkiye'de 2006-2007 öğretim yılı ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin şiddetle karşılaşma durumu incelendiğinde, öğrencilerin son üç ay içerisinde; %22'sinin fiziksel şiddet, %53'ünün sözel şiddet, %36.3'ünün duygusal şiddet, %15.8'inin cinsel şiddet ile karşılaştığı görülmektedir. Aynı yıl ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin şiddet uygulaması incelendiğinde, öğrencilerin son üç ay içerisinde; %35.5'i fiziksel şiddet, %48.7'si sözel şiddet, %27.6'sı duygusal şiddet, %11.7'sinin cinsel şiddet uyguladığı belirlenmiştir (MEB, 2008: 4). Bu veriler de şiddet gören gençlerin aynı şekilde şiddet uyguladığını göstermektedir. Şiddet gören ve şiddet uygulayanlar arasındaki oranlama da %15'lik bir sapma görülmektedir.

Annenin fiziksel şiddetine maruz kalanlar (%39.4, *çok fazla kalan*), şiddetine maruz kalmayanlara (%14.4) göre hayvanlara daha fazla şiddet uygulamaktadır. Annenin fiziksel şiddetine maruz kalanlar (%92.9, *çok fazla kalan*), şiddetine maruz kalmayanlara (%85.7) göre daha fazla öfke, kızgınlık ve saldırganlık hissetmektedir. Annenin fiziksel şiddetine maruz kalanlar (%43.6, *çok fazla kalan*), şiddetine maruz kalmayanlara (%23.6) göre kendine daha fazla zarar vermektedir.

Tablo 5. Baba Şiddetine Maruz Kalma Sıklığı İle Gençlerin Şiddet Eğilimi İlişkisi

	Sözel şiddet uygulama		Fiziksel şiddet uygulama		Hayvanlara şiddet uygulama		Kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygusu		Kendine zarar verme	
	Uyguluyor %	Uygulamıyor%	Uyguluyor%	Uygulamıyor%	Uyguluyor%	Uygulamıyor%	Hissetiyor%	Hissetmiyor%	Uyguluyor %	Uygulamıyor%
Haftada bir	83.5	16.5	74.7	25.3	42.7	57.3	90.0	10.0	56.0	44.0
Ayda bir	88.6	11.4	69.5	30.5	35.6	64.4	94.8	5.2	42.4	57.6
Yılda bir	82.3	17.7	67.6	32.4	23.1	76.9	93.9	6.1	33.9	66.1
Hiç	67.9	32.1	47.3	52.7	17.0	83.0	87.9	12.1	25.4	74.6
	X ² =109.576; df=9; P<.05		X ² =138.248; df=9; P<.05		X ² =101.118; df=9; P<.05		X ² =72.623; df=9; P<.05		X ² =126.305; df=9; P<.05	

Baba fiziksel şiddetine maruz kalma ile lise öğrencilerinin başkalarına sözel şiddet uygulaması arasında, başkalarına fiziksel şiddet uygulaması arasında, hayvanlara şiddet uygulaması arasında, saldırganlık ve öfke duyguları arasında, kendine zarar verme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark (p<0.05) bulunmuştur.

Babanın fiziksel şiddetine maruz kalan öğrenciler (%83.5 -*çok fazla kalan*-), maruz kalmayanlara (%67.9) göre başkalarına daha fazla sözel şiddet uygulamaktadır. Babanın fiziksel şiddetine maruz kalan öğrenciler (%74.7, *çok fazla kalan*), maruz kalmayanlara (%47.3) göre başkalarına daha fazla fiziksel şiddet uygulamaktadır. Çocukluğunda aile içinde şiddet gören erişkinlerin daha fazla şiddet uygulamaları, şiddeti ortaya çıkaran ya da destekleyen nedenler olarak sıralanabilmektedir (MEB, 2008: 6).

Babanın fiziksel şiddetine maruz kalan öğrenciler (%42.7, *çok fazla kalan*), maruz kalmayanlara (%17) göre hayvanlara daha fazla şiddet uygulamaktadır. Babanın fiziksel şiddetine maruz kalan öğrenciler (%90-*çok fazla kalan*-), maruz kalmayanlara (%87.9) göre daha fazla öfke, kızgınlık ve saldırganlık hissetmektedir. Babanın fiziksel şiddetine maruz kalan öğrenciler (%56. *çok fazla kalan*), maruz kalmayanlara (%25.4) göre kendine daha fazla zarar vermektedir.

Tablo 6. Ebeveynlerarasındaki Şiddete Tanıklık Sıklığı İle Gençlerin Şiddet Eğilimi İlişkisi

	Sözel şiddet uygulama		Fiziksel şiddet uygulama		Hayvanlara şiddet uygulama		Kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygusu		Kendine zarar verme	
	Uyguluyor %	Uygulamıyor%	Uyguluyor%	Uygulamıyor%	Uyguluyor%	Uygulamıyor%	Hissediyor%	Hissetmiyor%	Uyguluyor %	Uygulamıyor%
Haftada bir	87.5	12.5	75.4	24.6	45.3	54.7	90.6	9.4	49.2	50.8
Ayda bir	76.1	23.9	62.7	37.3	23.0	77.0	94.0	6.0	48.9	51.1
Yılda bir	80.6	19.4	64.3	35.7	25.6	74.4	93.2	6.8	40.5	59.5
Hiç	70.0	30.0	49.8	50.2	18.2	81.8	88.3	11.7	24.4	75.6
	X ² =46.776; df=9; P<.05		X ² =69.613; df=9; P<.05		X ² =54.697; df=9; P<.05		X ² =44.240; df=9; P<.05		X ² =135.581; df=9; P<.05	

Ebeveynler arasındaki şiddete (eş şiddeti) tanıklık ile lise öğrencilerinin başkalarına sözel şiddet uygulaması, başkalarına fiziksel şiddet uygulaması, hayvanlara şiddet uygulaması, saldırganlık ve öfke duyguları, kendine zarar verme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) bulunmuştur. Anne-babalarının şiddetine tanıklık eden öğrenciler (%87.5, *çok fazla kalan*), ebeveynler arası şiddete tanıklık etmeyenlere (%70) göre başkalarına daha fazla sözel şiddet uygulamaktadır. Ebeveynlerinin şiddetine tanıklık eden öğrenciler (%75.4, *çok fazla kalan*), ebeveynler arası şiddete tanıklık etmeyenlere (%49.8) göre başkalarına daha fazla fiziksel şiddet uygulamaktadır. Kızmaz'a göre aile içi şiddetin varlığı, gelecekteki şiddet davranışının güçlü bir göstergesi olarak görülebilmekte, bu çerçevede şiddet davranışı gerçekleştiren bireylerin, şiddet davranışını sergilemeyenlere nispeten daha çok şiddet davranışının sergilendiği ortamlarda büyüdüğü (2006b: 258) görülmektedir.

Ebeveynler arası şiddete tanıklık eden öğrenciler (%45.3, *çok fazla kalan*), ebeveynler arası şiddete tanıklık etmeyenlere (%18.2) göre hayvanlara daha fazla şiddet uygulamaktadır. Anne-babalarının kendi aralarındaki şiddete tanıklık edenler (%90.6, *çok fazla kalan*), ebeveynler arası şiddete tanıklık etmeyenlere (%88.3) göre öfke, kızgınlık ve saldırganlık duygularını daha fazla hissetmektedir. Anne-babalarının şiddetine tanıklık eden öğrenciler (%49.2, *çok fazla kalan*), ebeveynler arası şiddete tanıklık etmeyenlere (%24.4) göre kendine daha fazla zarar vermektedir.

Kısaca ebeveynlerinin fiziksel şiddetine maruz kalan ve ebeveynleri arasındaki şiddete tanık olan lise öğrencileri, ebeveyn şiddetine maruz kalmayan ve ebeveyn şiddetine tanıklık etmeyenlerden daha fazla başkalarına ve kendine zarar vermekte, daha fazla şiddet davranışı sergilemektedir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Şiddet şiddeti doğurur temel felsefesinden hareketle aile içinde yaşanan ve ya tanıklık edilen şiddet çocuklar üzerinde olumsuz izler bırakarak gündelik hayatta sorunlarını çözmek için kestirme yol olarak aynı şiddete daha kolay başvurumaktadırlar. Çünkü çocukların ilk sosyalleşme ve davranış geliştirme yerleri aile ortamıdır. Aile içinde sorunların çözümü için takip edilen yollar, çocuklar için de ölçüt alınmakta ve problemlerini çözmek için aynı metodu takip etmektedirler. Şiddet kısa vadede etkili bir yaptırım aracı gibi gözükse de tesiri geçtikten sonra yaptırımı azalmakta ya da kaybolmaktadır. İnsanlar etkilemenin yolları; zor kullanmak, para ile satın almak ve inandırmaktır. Zor kullanmada daha çok kullanılan araç ise şiddettir. Şiddetin yaptırım gücü yüksek ve tesir gücü düşüktür. Hatta şiddete sebep olan olaylara karşı negatif tavır takınmalara kaynak teşkil etmektedir.

Şiddetin sözel, fiziksel, duygusal, cinsel, sosyal ve ekonomik olmak üzere altı sınıfta toplanmaktadır. Dünya sağlık örgütünün tanımı da bu şiddet çeşitlerine işaret etmektedir. Gençler aile içinde bu türlerin çoğuna muhatap veya şahit olmaktadır. Bu araştırmada gençlerin sözel ve fiziksel şiddeti üzerinde durulmuştur. Ebeveynlerin bilinçli davranışları, sorumluluk almaları ve çocuklarına güzel örnek olmaları gerekmektedir.

Aile içi şiddetin ergenlere yansımalarının araştırıldığı bu çalışma ile Antalya il merkezindeki lise öğrencilerine alan taraması uygulanmış, öğrencilerin demografik özellikleri, şiddet tecrübeleri ve şiddet davranış ve duygularına ilişkin sorular sorulmuştur. Bu çalışmadan elde edilen veriler, istatistiksel yöntemler ile analiz edilmiştir. Şiddetin şiddeti doğurduğu söylemi, bu bilimsel araştırma ile incelenmiş ve sözel ve fiziksel şiddetin yaygın olduğu ortamlarda yetişen kişilerin, başkalarına, hayvanlara, kendilerine karşı şiddet uygulamaya ve şiddet uygulamayı düşünmeye daha eğilimli oldukları anlaşılmıştır. Ayan'ın (2006) yaptığı araştırma da şiddeti besleyen faktörlerden birisinin aile olduğunu, Haskan ve Yıldırım'ın (2012) araştırmasında aile içi şiddete tanık olan çocukların tanık olmayan çocuklara oranla daha fazla olumsuz davranışlar sergilediklerini belirlemişlerdir. Bu araştırmanın verileri ve teorik alt yapısı da aynı bulgulara ulaşmıştır. Şiddetle mücadele için öncelikle aile ortamlarından şiddetin kaldırılması ve aile büyüklerinin özellikle çocukların gözü önünde bu tür davranışlardan uzak durmaları gerekmektedir.

Araştırmada lise öğrencilerinin aile içi şiddete maruz kalmaları, onlara şiddeti bir yöntem olarak uygulamayı öğrettiği yani bir anlamda, şiddetin bir davranış ve duygu olarak kendini ürettiği ve şiddet kültürü doğurduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma bulgularına göre annelerin fiziksel şiddetine maruz kalan öğrencilerin şiddet ile ilişkilerinde anlamlı ilişkisi ($p < 0.05$) olduğu görülmektedir. Annelerin fiziksel şiddetine muhatap olan olan gençler şiddete maruz kalmayanlara göre başkalarına ve hayvanlara daha fazla sözel ve fiziksel şiddet uygulama eğilimi göstermektedirler.

Şiddet kültüründe büyüyen/yetişen lise öğrencileri, daha fazla şiddet eğilimi sergileyerek bir anlamda şiddet sarmalının kurbanları olmaktadır. Böylece şiddete maruz kalan öğrenciler başkalarını da şiddet mağduru yapmakta ve sonuçta kendileri de şiddet kültürünün mağduru olmaktadır. Çocukların ve gençlerin şiddeti bir yöntem olarak uygulamaları veya şiddete maruz kalmalarının önlenmesi, ileride anne-baba olacak bu kişilerin, şiddeti bir çözüm olarak benimsemelerinin önüne geçilmesinde etkili olacaktır. Edleson (1999) aile içindeki şiddete görsel ya da işitsel olarak tanıklık eden çocukları sessiz ve görünmez kurbanlar olarak niteleyerek çocukların bu yaşlarda farkına varmadan şiddeti öğrencilerini ifade etmektedir. Gençler çevrelerine bakarak etraflarındaki bireylerin saldırganlık dürtülerini nasıl dizginlediklerini gözleyerek onlardan örnek almakta ve davranışlarını bu yönde geliştirmektedirler (Sever, 2002). Şiddet öğrenme yoluyla kazanılan bir davranış olması dolayısıyla gençler karşılaştıkları sorunlara öğrendikleriyle karşılık vermek isteyeceklerdir. Bu durumda gelişim sürecinde olan gençleri iyi davranışlar kazandıracak model ve uygulamalarla buluşturmak gerekmektedir.

Araştırmada öğrencilerin yarısından fazlası (%55) başkalarına fiziksel şiddet uyguladığı, 2008 yılında MEB'in yaptığı araştırmada öğrencilerin fiziksel şiddet uygulama oranının %35.5 olduğu (MEB, 2008: 4) tespit edilmiştir. Ögel ve arkadaşlarının (2005), 2004 yılında İstanbul'da suç ve şiddetin yaygınlığı konusunda okullarda yaptıkları araştırmada, öğrencilerin %50'sinin son bir yıl içerisinde en az bir kez kavga yaptığını saptanmışlardır. Okullarda öğrenciler arasında eskiye oranla fiziksel şiddetin arttığı görülmektedir. Özcebe ve arkadaşları (2006) Ankara'da şiddet davranışını tespit etmek için üç lisede birinci sınıf öğrencilerine yönelik yaptıkları araştırmada şiddet gören öğrencilerin yarısı ve şiddet uygulayan öğrencilerin % 42.0'si şiddet olayının okulda gerçekleştiğini, Özgür ve arkadaşları (2011) da yaptıkları araştırmada öğrencilerin %51.4'ü en fazla arkadaşları tarafından okulda ve %21.6'sı da aile üyeleri tarafından evde şiddet gördüklerini belirlemişlerdir. Ancak bu araştırmalarda öğrenciler eşit yaş grubunda değildir. Ancak bu farklı eğilimleri olumsuz etkilemeyeceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda cinsiyetlere göre fiziksel ve sözel şiddet uygulamaya bakıldığında her iki şiddet türünde de erkeklerin şiddet uygulama oranları daha yüksektir. Anne ve babaların uyguladıkları şiddet vakararı çocuklar üzerinde aynı seviyede iz bırakmaktadır. Örneğin babanın fiziksel şiddetine maruz kalan öğrenciler, maruz kalmayanlara oranla başkalarına daha fazla sözel şiddet uygulamaktadır. Aynı durum anneler için de geçerlidir. Ancak erkek öğrencilerin fiziksel şiddet uygulama oranı kızlara göre çok daha fazla iken sözel şiddet uygulamada her iki cinsiyetin oranları birbirine yakındır. Bunun aksine kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygularını yaşamada ve kızdıklarında veya karşı tarafa zarar verme isteklerinde kendilerine zarar vermeyi tercih etme de kız öğrencilerin daha yüksek oranda bu duyguları yaşadığı görülmektedir. Saldırganlık, başka bir canlıya fiziksel ya da psikolojik olarak zarar verme niyeti taşıyır ve saldırganlığın ileri boyutu fiziksel zarar vermedir. Bu veriler kızların daha duygusal oldukları ve yaptırımlarını fiziksel şiddet yerine bu duygular üzerinden yürüttüklerini göstermektedir. Kendine zarar verme davranışı genel olarak kişilik bozuklukları, akut ve kronik psikotik bozukluklar, major afektif bozukluklar, cinsel kimlik bozuklukları gibi tanı gruplarında sıklıkla görülmektedir (Ögel ve Aksoy, 2006: 12). Kızların bu eğilimlerinin nedenleri derinlemesine araştırılmak üzere yeni bir nitel araştırma konusu yapılabilir.

Eğitim kurumu olan okullarda öğrencilerin şiddet olaylarına tanık olmaları, maruz kalmaları veya fiilen şiddet uygulamaları önemli bir sorundur. Bu sorun velilerin de dikkatini çekmekte ve gerekli eğitimsel, idari önlemlerin alınması gerekmektedir. Tezcan (1996) katı öğretmen davranışlarının, disiplin yetersizliğinin, polis muhbirliğinin ve nedensiz şiddet olaylarının okullarda şiddeti doğurduğunu, Yavuz ve arkadaşları (2003) yaptığı araştırmada kız ve erkek öğrencilerin okulda ve aile içinde fiziksel şiddet yaşadıklarını belirtmişlerdir. Aile içinde yaşanan şiddet olaylarının çocukların okulda şiddet uygulamasını etkilediği düşünüldüğünde, okul şiddetinin önlenmesinde ailenin de etkisi olduğu görülmektedir.

Lise öğrencileri arasında görülen sözel ve fiziksel şiddetin azaltılabilmesi, şiddetin kuşaktan kuşağa aktarılan bir kültür olarak yaşamasının önlenbilmesinin aile içi şiddetin kontrol altına alınması ve ebeveynlerin daha sorumlu olmaları ile doğrudan ilişkilidir. Milli Eğitim Bakanlığının 2008 yılında okullardaki şiddet hakkında yaptığı araştırmada gençleri şiddet uygulamaya iten sebepleri silaha kolay sahip olma, uyuşturucu, suçlu arkadaş gruplarının varlığı, kitle iletişim araçlarının etkisi, şiddet davranışının sıradan görülmesi şeklinde çok yönlü olarak ele almıştır. Bu veriler araştırmamızın bulgularıyla doğru orantılıdır. Okullarda şiddeti zararlarını örneklerle açıkça anlatan ve korunmayı öngören ve gençlerin şiddetten uzak kalmalarını sağlayan programlar yapılmalıdır.

Şiddetin daha kolay öğrenildiği aile, arkadaş, TV, internet, sanal medya ve benzeri ortamların kontrol edilmesi ve bu tür gösterilere müsaade edilmemesi gerekmektedir. Özgür ve arkadaşları (2011) lise öğrencilerinin şiddetle karşılaşma ve şiddeti algılama durumlarını belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmada öğrencilerin %72.8'i şiddetle ilgili bilgileri yazılı ve görsel basından, %51.7'si çevre veya toplumdan, %36.1'i okul ve arkadaşlarından, %21.7'si aile/yaşam deneyimlerinden ve %14.4'ü bilgisayar/internetten öğrendiklerini belirlemiştir. Bu faktörler üzerinde çalışmalar yapılmalı, şiddet içeren unsurlardan uzak kalmaları için uyarılmaları ve daha dikkatli olmaları sağlanmalıdır.

Aileler çocuklarına şiddet uygularken çoğunlukla bunu terbiye aracı olarak kullanmaktadırlar. Ancak fiziksel şiddet sözün bittiği yerde başlar sözünden hareketle ebeveynlerin ikna, inandırma, bilinçlendirme, örnek olma, davranış geliştirme gibi yolları daha çok tercih etmeleri ve çocuklarına kalıcı davranışlar kazandırmaları oldukça önemlidir. Yaptırım için zor kullanma ve aile içinde dengesiz güç olarak fiziksel şiddeti seçme, en kolay yoldur. Ebeveynler çocuklarına karşı daha fedakâr davranarak olgun, kalıcı ve eğitici davranış kalıpları geliştirmeleri ve dinleme ve konuşma becerilerini onların dillerinden ve duygularından hareketle kurgulamaları gerekmektedir.

Şiddet yolunun seçilmesi ileriki yaşlarda çocukların da her hangi bir yaptırım söz konusu olduğunda meşru ve makul olmayan bu kolaylığı seçebileceği ve şiddet eğilimi gösterebileceği bilinci taşınmalı, eğitim ve terbiye için meşru yollara başvurulmalıdır.

Ebeveynler şiddet vakalarını işlememeleri ve çocuklarına da şiddet uygulamamaları gerektiği gibi olayların çözümünde şiddetin tercih edilmesinin yeni olaylara sebebiyet vereceği bilincini çocuklarına kazandırmaları gerekmektedir. Şiddet davranışı çözüm değil yeni olayların tetikleyicisidir. Çocuklar aileden edindikleri davranışlar ve öğretiler üzerinden sosyal hayatlarına yön vermekte ve sorun çözme yöntemleri geliştirmektedirler.

Toplumda sorunların çözümü ve şiddetin azalması için koruyucu önlem olarak ailenin sağlam zeminlere oturtulması ve örnek teşkil edecek davranışlar geliştirmesi gerekir. Bu araştırma aile içindeki olumsuz davranışların toplumun diğer alanlarına yansıdığını göstermektedir.

Kaynakça

- Ayan, S. (2006). Şiddet ve Fanatizm. *Ç.Ü İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 191-209.
- Balkıs, M., Duru, E. ve Buluş, M. (2005). Şiddete Yönelik Tutumların Özyeterlilik, Medya, Şiddete Yönelik İnanç, Arkadaş Grubu ve Okula Bağlılık Duygusu İle İlişkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ege Eğitim Dergisi*, 6(2), 83-97.
- Buka, S. ve Earls, F. (1993). Early Determinants of Delinquency and Violence. *Health Affairs*, 12(4), 46-64.
- Edleson, J. L. (1999). Children's Witnessing Of Adult Domestic Violence. *J Interpers Violence*, 14, 839-870.
- Furlong, M. ve Morrison, G. (2002). The School in School Violence: Definitions and Facts. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8(2), 71-81.
- Genç, Y. (2016). Gençleri Fiziksel Şiddete İten Sebepler, Öğrenme Yolları ve Şiddet Eğilimleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 44, 51-62.
- Genç, Y. ve Seyyar, A. (2010). *Sosyal Hizmet Terimleri Sözlüğü*. Sakarya: Sakarya Yayınevi.
- Haskan, Ö. ve Yıldırım, İ. (2012). Şiddet Eğilim Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim ve Bilim*, 37(163), 165-177.
- Kızmaz, Z. (2006a). Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 47-70.
- Kızmaz, Z. (2006b). Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2). 247-267.
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. ve Lozano, R. (2002). *World Report on Violence and Health*, Ceneva: World Health Organization.
- MEB, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (2008). Öğrencilerin Şiddet Algısı. www.meb.gov.tr
- Ögel, G., Tari, I. ve Yılmazçetin, E. C. (2005). *Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme*. İstanbul: Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği Yeniden Yayınları.
- Ögel K. ve Aksoy, A. (2006) Kendine Zarar Verme Davranışı Raporu. Yeniden Yayın no:18, İstanbul
- Özcebe, H., Sarp, Ü. ve Çetlik, H. (2006), "Adolesanlarda Şiddet Davranışları, *Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler*, Uluslararası Katılımlı Sempozyum, Bildiri Özetleri, İstanbul, <http://iogm.meb.gov.tr/siddetveokul/index.htm>
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. ve Baysan Arabacı, L. (2011) Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2):53-60
- Sever, S. (2002). Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet: Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35 (1-2), 25-37.
- Terzi, Ş. (2007). Okullarda Yaşanan Şiddeti Önleyici Bir Yaklaşım: Kendini Toparlama Gücü. *Aile ve Toplum*, 9(3), 73-82.
- Tezcan, M. (1996). Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul. *Cogito*, 6-7, Kış-Bahar.
- Tural, K. N. (2006). Okul Kültürü İçinde Şiddet. *Toplumsal Bir Sorun Olarak Eğitim Şiddet Sempozyumu*. Ankara: Eğitimsen Yayınları.
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. *Cogito*, 6-7, Kış-Bahar, 29-36.

Yavuz MF, Atan YK, Atamer TA ve Gölge ZB. (2003). Lise Öğrencilerinde Fiziksel Şiddetin Değerlendirilmesi: Okulda ve Ailede Karşılaşılan Şiddet ve Öğrencinin Kendi Uyguladığı Şiddet. *Adli Bilimler Dergisi*, 2, 35-44.

Extended Summary

As is globally the case, in our country, adolescents' practice of or exposure to violence is an important problem for public health that has been escalating rapidly in recent years. Violence is intentional behaviour which is displayed verbally, physically, psycho-socially, or sexually and causes an individual to be injured or killed or hampers their healthy development. It is known that the incidents of violence have increased dramatically in recent years, especially among adolescents in schools. This led researchers to studies concerning violent incidents in schools. When the causes of violent behaviour are examined, it is observed that such behaviour is a consequence of both genetic and environmental factors. The researchers studying what risk factors motivate young people's tendencies of aggression, violence and crime classify the factors involved as individual factors, the influence of peers and friends, the influence of family, the effect of education and school, the impact of socioeconomic structure and social status, the influence of media, especially television and computer games. It has been found out in many studies that the family, which can have significant effects on development of children, plays an important role in the development of violent behaviour among young people. Research suggests that family risk factors such as mental and other health problems of parents, parent-child relationships, the exposure of children to family violence, and any "impairment" in the family's running have significant roles in young people's tendency to violent behaviour. Adolescents who grow up in domestic violence and in a climate of violence mistakenly think violence to be a problem-solving mechanism in the family or social environment and they can display violent behaviour in the family and / or outside the family. In this study, primarily three different cases that can be regarded as culture of violence were investigated. These are the frequency of physical violence by their mothers, the frequency of physical violence by their fathers and whether or not they have witnessed parental violence. Also investigated were young people's behaviours and feelings concerned with their verbal and physical violence against others, their harm to animals, harming themselves and having feelings of anger and aggression. The aim of this research was to reveal the effects of young people's having been exposed to violence, their having a relative exposed to crime, and their growth in a domestic climate of violence upon their tendency to violence. Questionnaire data of 2,383 students who were selected to represent the high schools in the Antalya provincial centre were analysed, with the Antalya data being taken from the survey which Hayat Boyu Eğitim Vakfı (HEGEM) (Foundation of Lifelong Education) conducted on over 100.000 students across Turkey between 2013-2015. Through the structured questionnaire, data were collected regarding the socio-demographic characteristics (sex, number of siblings, income, etc.) of high school students in Antalya provincial centre and whether they happened to be in the climate / culture of violence. Various variables used in the study are as follows: whether or not youngsters have a crime victim among their relatives, whether or not they are subjected to violence by their family, demographic characteristics, practicing verbal and physical violence against their social environment, and violence against themselves. This data was then interpreted by means of chi-square analysis.

According to the results of this research conducted among high school students, which aimed to reveal the effects of domestic violence on teenagers' tendencies to violence, the variables and the main findings showing significant differences ($p < 0.05$) in terms of the effects on violence tendencies can be summarized as follows: male students are more likely than girls to use verbal and physical violence against others and animals. Female students feel more intense feelings of anger and aggression and tend to give more harm to themselves. High school students who are subjected to verbal and physical violence by their mothers and fathers are more likely to practice verbal and physical violence than others who are not subjected to any verbal and physical violence by their parents. They are also more likely to direct violence against animals, feel more anger and aggression and hurt themselves more often. Young people who witnessed violence from parents

practice more verbal and physical violence to others and animals, feel more anger and aggression and inflict more self-harm, compared to those who did not witness any violence between parents. In conclusion, it is confirmed by the present research that the youth who live in a culture of violence and climate of violence have more tendency to violence and as a general rhetoric violence breeds violence. Those in the environment of domestic violence, children growing up in a culture of violence, are becoming victims of some swirl of violence exhibiting further violent tendencies. Thus, those exposed to violence make others victims of violence, and as a result they also become victims of climate of violence. It is of grave importance that family members should have violence awareness and take responsibility for controlling violence.